

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

J m é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně a soudkyně zpravodajky Daniely Zemanové, soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Jiřího Přibáně o ústavní stížnosti stěžovatelky **A. B.** (jedná se o pseudonym), t. č. ve výkonu trestu ve Vazební věznici Praha - Ruzyně, Staré náměstí 3, 161 02 Praha 6, zastoupené JUDr. Marošem Matiaškem, LL.M., advokátem, se sídlem Mánesova 48, Praha 2, proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 13. února 2024, č. j. 13 To 352/2023 - 3305, a rozsudku Okresního soudu v Havlíčkově Brodě ze dne 6. září 2023, č. j. 16 T 17/2021- 3197, za účasti **Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích a Okresního soudu v Havlíčkově Brodě**, jako účastníků řízení, a **Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové a V. B.**, zastoupeného JUDr. Liborem Piknou, advokátem, sídlem Plynářská 671, Kolín, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 13. února 2024, č. j. 13 To 352/2023 – 3305, bylo porušeno právo stěžovatelky podle čl. 7 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 Úmluvy.

II. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 13. února 2024, č. j. 13 To 352/2023 – 3305, se ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů s tím, že jimi došlo k porušení jejích ústavních práv vyplývajících z čl. 7 odst. 1, čl. 7 odst. 2, čl. 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 3 a čl. 14 Úmluvy o lidských právech a základních svobodách (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti a spisu Okresního soudu v Havlíčkově Brodě (dále jen „okresní soud“), 16 T 17/2021, vyplývá, že v záhlaví uvedeným rozsudkem okresního soudu byli obžalovaní prap. P. J., pprap. J. M., prap. V. B., pprap. K. S., ppor. J. P. a prap. L. H. uznáni vinni ze spáchání zločinu zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 písm. a) a odst. 2 písm. e) trestního zákoníku. Podle okresního soudu se ho dopustili, stručně řečeno, tak, že dne 8. 1. 2020 ve vzájemné součinnosti a neoprávněně omezili stěžovatelku na volném pohybu tím, že ji zhruba na 3,5 hodiny připoutali služebními pouty za zápěstí každé ruky k okenní mříži, kdy v důsledku bolesti způsobené při připoutání se stěžovatelka pomočila a uniklou moč musela po odpoutání vytřít. Za toto jednání byli obžalovaní odsouzeni k trestu odnětí svobody v trvání 3 let, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 3 let, a k trestu zákazu činnosti spočívajícím v zákazu výkonu povolání u Vězeňské služby ČR a v bezpečnostních sborech ČR na dobu 2 let.

3. V dané věci šlo již o třetí rozsudek, neboť předchozí dva byly zrušeny Krajským soudem v Hradci Králové – pobočkou v Pardubicích (dále jen „krajský soud“), a to především z důvodů nedostatečného hodnocení důležitých skutkových zjištění. Z provedených důkazů vyplývá, že v daný den nebyla stěžovatelka včas odvedena do školského střediska, jelikož i přes svolání velitele a upozorňování ostatních odsouzených, se dotyčná pomalu obouvala se slovy „ať si počkají“. Ve školském středisku její nepřipustné chování pokračovalo, a byla proto vyzvána k odchodu. Byla tak odvedena na pokoj, aby si s ní obžalovaná P. mohla promluvit a situaci vyřešit. Jak popsali obžalovaní, na pokoji stěžovatelka začala nadávat, urážet příslušníky vězeňské služby, rozkopla matrace na zemi, prudce se rozešla proti obžalované P. a rozhazovala prudce rukama. Jelikož nerespektovala zákonnou výzvu k slušnému chování, učinila obžalovaná rozhodnutí o jejím připoutání k okenní mříži. V souladu s právním názorem odvolacího soudu okresní soud dospěl k závěru, že nebyly splněny podmínky pro připoutání stěžovatelky k okenní mříži jen proto, že na školském středisku odmítala, nepracovala a chovala se nervózně, ani z toho, že případně při předvádění na oddělení výkonu kázeňských trestů měla kopnout do zábradlí, ani to, že máchala rukama a vykřikovala, že jsou příslušníci neschopní, že nesetřvala u okna na nejbližším místě cely, že kopl do odložené matrace. Důvodem k ponechání v této pozici pak nemohly být ani verbální urážky. Z vlastních výpovědí obžalovaných nevyplývá, že by zákonné podmínky byly splněny a že by situaci nebylo možné řešit jiným způsobem. Zákon stanoví dobu maximálně 2 hodiny i v případě nejnebezpečnějších útočníků. Po 2 hodinách strávených ve vynucené poloze stěžovatelka nemohla být ve stavu, kdy by mohla za přítomnosti více příslušníků někoho z nich napadnout.

4. Proti rozsudku okresního soudu podali obžalovaní odvolání, z jejichž podnětu krajský soud zrušil napadený rozsudek a sám napadeným rozsudkem nově rozhodl tak, že jednoho z obžalovaných zprostil obžaloby a u ostatních obžalovaných věc postoupil ředitelce věznice, neboť dospěl k závěru, že jejich jednání by mohlo být kvalifikováno jako kázeňský přestupek.

5. Krajský soud dovodil, že obalovaní neměli důvod pro užití takto intenzivního donucovacího prostředku. Do cely vstoupilo 5 příslušníků, z nichž obžalovaná P., proti které se měla stěžovatelka útočně přibližovat, jako poslední. Z výpovědi obžalovaných ani nevyplývá, že se stěžovatelka připoutání nějak bránila. Soud tak uzavřel, že došlo ke zneužití donucovacího prostředku jako určité sankce za předchozí nevhodné chování stěžovatelky. Podle krajského soudu bylo irrelevantní, že neexistovala metodika připoutávání, jelikož příslušníci mají povinnost znát zákon o vězeňských službách. Ředitelka vypověděla, že způsob považovala za vhodný k uklidnění rozrušených odsouzených, a to i v případě toliko slovního projevu. Krajský soud nevyloučil, že se stěžovatelka v cele chovala právě tak, jak popsali obžalovaní. Ani v takovém případě se však nejednalo o chování způsobilé ohrozit obžalované. Situaci tak bylo možné řešit mírnějším způsobem. Krajský soud dospěl k závěru, že v rozhodné době docházelo k nadužívání daného donucovacího prostředku, a to jako způsob působení na odsouzené, které se chovaly nevhodně. Přitom pojem agresivita byl příslušníky i vedením vykládán velmi široce a zahrnoval i verbální projev. Ani skutečnost, že byla stěžovatelka po dvou hodinách znovu připoutána na další 1,5 hodiny, než se pomočila, nebyla ve věznici výjimečná. Opakované připoutání v situaci, kdy se odsouzená neuklidnila, bylo považováno za správné.

6. Soud však nakonec dovodil, že s jistotou nelze prokázat povědomí obžalovaných o protiprávnosti a nezákonném postupu, tedy ani naplnění subjektivní stránky trestného činu. Krajský soud proto uzavřel, že obžalovaní postupovali v rozporu s ustanoveními zákona o vězeňských službách, nešlo však o postup, který by se vymykal řešení obdobných situací v dané věznici. Pokud i jiné obdobné situace byly postoupeny pouze ke kázeňskému přezkumu, je nezbytné i tuto věc posoudit stejně.

II.

Argumentace stěžovatelky

7. Podle stěžovatelky se popis skutku krajským soudem zásadně nelišil od jejího vnímání situace. Předmětného dne došlo vůči stěžovatelce k trýznivému a ponižujícímu zacházení, přestože od počátku nebyly naplněny zákonné důvody pro její připoutání. Stěžovatelka namítala, že jednání příslušníků naplnilo definiční znaky mučení ve smyslu Úmluvy OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Argumentovala tím, že příslušníci vězeňské služby mají povinnost znát zákonnost užití donucovacích prostředků a jejich znalosti se také jednou ročně přezkušují. Podle stěžovatelky obvinění měli být schopni rozpoznat protiprávnost svého jednání, jelikož se jednalo o zjevně příkrý rozpor se zákonem o Vězeňské službě a lidskoprávními standardy.

8. Stěžovatelka také namítala, že absence subjektivní stránky trestného činu, jak ji posoudil krajský soud, je postavená na chybné dedukci. Připoutání je dle vedení

věznice nadužíváno pouze s cílem zklidnit vězně, nikoli však s cílem vynutit si omluvu a slib, že se budou chovat vhodně. Stěžovatelka se však nechovala nebezpečně, což uznal i krajský soud. Pokud měl však soud za to, že na straně příslušníků absentoval úmysl, měl učinit kroky pro zahájení trestního stíhání s osobou, která souhlasila s nezákonnou praxí poutání. Stěžovatelka dále popisovala intenzitu zacházení, které trvalo dlouhou dobu, poutána byla v polohách, které pro ni byly nekomfortní a ponižující o to více, když je ženou a osobou se zdravotním postižením. Navíc po určitou dobu bylo ponecháno otevřené okno, což vzhledem k zimnímu období a urologickým potížím stěžovatelky negativně zintenzivnilo její prožitek. K odpoutání stěžovatelky došlo až poté, co se příslušníkům omluvila. Přitom použití donucovacího prostředku bylo následkem slovního nařčení obviněných z nekompetentnosti. Stěžovatelka má navíc s ohledem na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva *Bouyid proti Belgii* za to, že z hlediska zákazu mučení a špatného zacházení je předchozí chování oběti irrelevantní. Stěžovatelka rovněž namítala, že bylo porušeno její právo na účinné vyšetřování, které by mělo být schopné vést k identifikování a potrestání odpovědných osob.

9. Stěžovatelce jako poškozené dále nebyla zajištěna řádná účast v trestním řízení, poučována byla nesrozumitelně a nebyla jí zajištěna právní pomoc. Stěžovatelka se totiž v průběhu prvních výsledků přihlásila s nárokem na náhradu újmy, ale v průběhu třetího výsledku se stěžovatelka tohoto práva vzdala. Důsledky totiž nebyla schopna dohlédnout. Stěžovatelka byla v dané době ve výkonu trestu odnětí svobody, a nebylo tedy možné, aby si právní pomoc zajistila sama. Další pochybení při zajištění její účasti spočívalo v tom, že stěžovatelka nebyla vyslechnuta na veřejném zasedání před odvolacím soudem, ačkoli o zajištění eskorty a výslech výslovně žádala.

10. Podle stěžovatelky je součástí důkladného vyšetření i adekvátnost sankce. V souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva stěžovatelka tvrdila, že za úmyslné zásahy do práva chráněného čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod musí být trestněprávní odpověď. Zejména upozornila na rozsudek ve věci *Cirino a Renne proti Itálii*, který říká, že pouhé uložení kázeňských opatření není dostačující v případech, ve kterých je zasaženo do „jádra“ Úmluvy. Pouze trestní stíhání může vést k preventivnímu účinku a odrazujícím dopadům, které by splnily požadavky čl. 3 Úmluvy. Podle stěžovatelky krajský soud opakovaně pojmenoval jednání příslušníků vězeňské služby jako velmi intenzivní omezení svobody pohybu a jako trýznivé a ponižující zacházení. Přesto rozhodl, že skutek by měl být posouzen jako kázeňský přestupek, což odůvodnil systematickostí problému ve věznici. Proto je rozsudek co do rozhodnutí o sankci nelogický a vnitřně rozporný.

III.

Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatelky

11. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost ostatním účastníkům řízení na vědomí a k případnému vyjádření.

12. Krajský soud odkázal především na odůvodnění svých rozhodnutí, která v průběhu řízení byla vydána. Stěžovatelka byla k věci vyslechnuta opakovaně, v přípravném řízení i v řízení před soudem. Jelikož o nový výslech ve veřejném zasedání požádala až těsně před jeho konáním, nebylo možné její eskortu zařídit. Dodal, že nárok na odškodnění

by ostatně podle něj bylo nutné uplatnit v režimu zákona o odpovědnosti státu. Co se týče možné trestní odpovědnosti jiných osob, může tuto otázku posoudit pouze státní zástupce.

13. Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové se v zásadě ztotožnilo s ústavní stížností stěžovatelky. Podle státního zastupitelství okresní soud nevyvinul skutečnou snahu věc objasnit, záměrně a účelově opomíjel důkazy vyvracející verzi obžalovaných. Podle státního zastupitelství jejich jednání lze považovat za mučení ve smyslu § 149 trestního zákoníku, kdy ze znaleckého posudku vyplývá, že připoutávání umocnilo traumatizující dopad na stěžovatelku a ještě protáhlo její strádání. Právní omyl spočívající v neznalosti protiprávnosti činu, je nutné posoudit v souladu se zásadou *ignorantia iuris non nocet* a to za situaci, kdy neznalost obžalovaných nebyla omluvitelná vzhledem k jejich služebnímu poměru. Obžalovaní porušili několik svých povinností vyplývajících ze zákona o vězeňské službě i hlavní zásady výkonu trestní odnětí svobody. Porušeny byly i povinnosti jim stanovené v § 3 písm. a), b), c), d) a § 4 písm. b), e) nařízení Generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 5/2016. Podle státního zastupitelství bylo připoutání stěžovatelky, které bylo užito jako fyzický trest za její předchozí nevhodné chování s cílem ji donutit k omluvě, bylo nejenom v rozporu se zákonem, ale také směřovalo přímo proti výkonu svěřené pravomoci. Obvinění jednali podle svého vlastního uvážení mimo zákonem stanovené formy trestů. Naopak vědomi svých povinností a toho, že jednali s nimi v rozporu, se snažili své jednání zamaskovat jako užití donucovacího prostředku, když za tímto účelem bylo připoutání poškozené zapsáno do příslušných knih. Podle judikatury Ústavního soudu nesmí donucovací prostředky nikdy sloužit jako trest. Státní zastupitelství potvrdilo informaci o tom, že jsou příslušníci každoročně školeni a přezkušováni z použití donucovacích prostředků. Je vyloučeno, že by se obžalovaní mohli být i náznakem domnívat, že jejich jednání je v souladu se zákonem. Podle státního zastupitelství má posouzení věci systémový dosah, jelikož není možné, aby se v demokratické zemi s odsouzenými zacházelo špatně a případná pochybení tolerována za závojem zákonných oprávnění dozorců.

14. Obžalovaný V. B. se jako vedlejší účastník k ústavní stížnosti vyjádřil tak, že její obsah je toliko výrazem nespokojenosti stěžovatelky s výsledkem trestního řízení. V trestním řízení lze spatřovat deficit účinného vyšetřování ze strany orgánů přípravného řízení, jelikož se měly zabývat odpovědností osob, které nesou vinu za systémové selhání. Podle vedlejšího účastníka došlo zřejmě i k selhání dozorujícího státního zastupitelství, jelikož v rámci pravidelných kontrol věznic, pochybení v užívání donucovacích prostředků nebylo nikdy shledáno. Naopak se podle něj dá orgánům činným v trestním řízení vytknout to, že se v přípravném řízení dostatečně nesnažily skutkovou verzi stěžovatelky konfrontovat s existujícími pochybnostmi. Co se týče nepochopeného poučení, vedlejší účastník má za to, že stěžovatelka byla poučena standardně. Lze u ní předpokládat vyšší znalost trestního řádu ve srovnání s běžnou populací. Vedlejší účastník má za to, že rozsudky z roku 2017 stěžují dokládají procesní nezpůsobilost stěžovatelky. V mezidobí totiž podstoupila ústavní psychiatrické léčení. Účasti stěžovatelky v trestním řízení nebylo bráněno. Z lékařské zprávy vyplývá, že stěžovatelka neměla sebemenší známky násilí či poranění. Popisovaný způsob připoutání“ by dle znaleckého posudku způsobil rozsáhlá poranění ramenního kloubu. Absenci poranění dle vedlejšího účastníka prokazuje i skutečnost, že ihned po odpoutání byla stěžovatelka schopna ručně sepsat mnohostránkové trestní oznámení. Stěžovatelka se rozhodla incident využít pro účely žádosti o podmíněné propuštění. Tomuto záměru se měla výslovně přiznat vězeňskému psychologovi. Soudy tento aspekt ve svých rozsudcích vynechaly nejspíše proto, aby nemusely zahajovat trestní stíhání stěžovatelky pro křivé

obvinění. Vedlejší účastník dále namítá, že popsany donucovací prostředek byl běžně používán například v případech, kdy odsouzená vulgárně nadávala dozorcům či násilím toliko vyhrožovala. Za tři měsíce předcházející projednávanému skutku byl tento prostředek užit celkem v 19 případech, kdy pouze u 11 z nich byl ze záznamu zjištěl důvod připoutání. U 3 z 19 případů rovněž došlo k řetězení doby připoutání nad zákonný limit dvou hodin. Podle něj není možné, aby za systémové selhání bylo postiženo šest víceméně náhodně vybraných řadových dozorců.

15. Vyjádření ostatních účastníků zaslal Ústavní soud stěžovatelce na vědomí a k případné replice. V ní se stěžovatelka ztotožnila s argumentací krajského státního zastupitelství. K vyjádření vedlejšího účastníka uvedla, že nesouhlasí s absencí úmyslu obžalovaných. Ze spisu plyne, že jednali s cílem potrestat a ponížit stěžovatelku bez ohledu na klima ve věznici. Dozorcům mají povinnosti rozpoznat, kdy je jejich jednání v rozporu se zákonem, bez ohledu na atmosféru ve věznici. Základem jejich povinností zůstává netrestat svévolně odsouzené. Stěžovatelka rovněž prokázala své zdravotní postižení, které má trvalý charakter. Stěžovatelka rovněž doplnila, že podle rozsudku Evropského soudu pro lidská práva *Myumyun proti Bulharsku* je součástí efektivního vyšetřování nejen povinnost pachatele odhalit, ale i potrestat.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

16. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla poškozenou v řízení, v němž byly vydány rozsudky napadené ústavní stížností. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), avšak v části, ve které směřuje proti již zrušenému rozsudku okresního soudu je návrhem, o kterém není Ústavní soud příslušný rozhodnout [srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. I. ÚS 1119/15].

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

17. Poté, co se Ústavní soud seznámil se všemi výše uvedenými okolnostmi dané věci, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná.

18. V první řadě se musel Ústavní soud zabývat, zda je příslušný ke zrušení rozsudku krajského soudu. Otázka rozsahu ústavních práv obětí trestné činnosti (nebo poškozených) a související otázka možnosti nápravy jejich porušení Ústavním soudem, se v judikatuře Ústavního soudu postupně vyjasňuje (z nedávné doby viz především nálezy ze dne 19. 3. 2025, sp. zn. Pl. ÚS 17/24). V této konkrétní věci se stěžovatelka (v postavení oběti i poškozené) domáhá zrušení soudního rozhodnutí, kterým byl jeden obžalovaný zproštěn obžaloby, u ostatních došlo k postoupení věci ředitelce věznice, neboť jejich jednání by mohlo být kázeňským přestupkem, ale není trestným činem.

19. Z hlediska pravomoci Ústavního soudu zrušit taková soudní rozhodnutí z podnětu ústavní stížnosti oběti (resp. poškozené) jsou klíčové § 72 a § 82 zákona o Ústavním

soudu, které upravují oprávnění podat ústavní stížnost a mantinely pro její vyhovění. Jde-li o aplikaci těchto obecných ustanovení na situaci obětí, domáhajících se přezkumu neuspokojivých soudních rozhodnutí, dovodil Ústavní soud v minulosti svou pravomoc zrušit zprošťující rozsudky, doprovází-li jejich vydání kvalifikované a ústavně relevantní pochybení. Nálezem ze dne 26. dubna 2022, sp. zn. IV. ÚS 1993/21, Ústavní soud zrušil soudní rozhodnutí zprošťující obžalovaného obžaloby s tím, že soudy selhaly ve své povinnosti objasnit skutkový stav (který se týkal usmrcení). Nálezem ze dne 10. května 2023, sp. zn. I. ÚS 443/23, Ústavní soud zrušil rozsudek, jehož zprošťující výrok nedokázal soud řádně odůvodnit (písemné odůvodnění zcela absentovalo). Ještě předtím v nálezu ze dne 22. března 2022, sp. zn. III. ÚS 3006/21, dospěl Ústavní soud k závěru, že je oprávněn přezkoumat z podnětu ústavní stížnosti oběti soulad soudních rozhodnutí, kterými nedošlo k odsouzení obžalovaného (v dané věci šlo o rozhodnutí, jimiž byla věc postoupena do přestupkového řízení), s ústavním pořádkem. Z výše uvedeného tedy lze dovodit, že Ústavní soud může z podnětu oběti (resp. poškozeného) přezkoumat soulad zprošťujících rozsudků i rozhodnutí, jimiž se věc postupuje jinému orgánu, s ústavním pořádkem, dospět k závěru o porušení ústavních práv stěžovatele a případně napadená rozhodnutí zrušit. Proto dále přistoupil k přezkumu obsahu napadeného rozhodnutí krajského soudu.

20. Po seznámení se s odůvodněním napadeného rozhodnutí dospěl Ústavní soud k závěru, že krajský soud nedodržel svou ústavní povinnost řádně odůvodnit soudní rozhodnutí, které zasahovalo do stěžovatelčina ústavního práva vyplývajícího z čl. 3 Úmluvy. Podle Ústavního soudu je přitom zřejmé, že jednání, které bylo předmětem daného trestního řízení, spadá do věcné působnosti čl. 3 Úmluvy. Vzhledem k níže uvedeným závěrům není ani podle Ústavního soudu nutné přesně kvalifikovat, zda takové jednání představuje mučení, nelidské zacházení anebo ponižující zacházení (či trest). Evropský soud pro lidská práva zahrnul do působnosti tohoto článku např. protiprávní nucené oholení vlasů nebo konfiskaci brýlí (viz rozsudek Yankov proti Bulharsku ze dne 11. 12. 2003 č. 39084/97), násilné zatčení bez právního důvodu (rozsudek ve věci Ribitsch proti Rakousku ze dne 4. 12. 1995 č. 18896/91). Sám Ústavní soud v nedávném nálezu ze dne 14. 5. 2025, sp. zn. III. ÚS 3442/24, zdůraznil možnost porušení článku 3 Úmluvy při neposkytnutí dostatečné psychiatrické péče (a její nahrazení represí) vězňům s duševním onemocněním. Podle Ústavního soudu spadá tedy jednání, které bylo předmětem obžaloby (protiprávní několikahodinové poutání v nepohodlné poloze, v důsledku čehož se stěžovatelka pomočila a následně byla nucena se omluvit) za spadající do působnosti čl. 3 Úmluvy.

21. V první řadě je třeba podotknout, že právní závěry napadeného rozhodnutí nejsou úplně srozumitelně strukturovány a u těch klíčových chybí jakákoliv rozvádějící argumentace.

22. Krajský soud v napadeném rozhodnutí nejprve obsáhle popisuje důvody, které svědčí o protiprávnosti jednání obžalovaných. Konkrétně v bodě 158 uvádí, že dospěl k závěru, „že v rozhodné době ve Věznici V. docházelo k nadužívání zmíněného donucovacího prostředku - připoutání k pevnému předmětu nad rámec podmínek stanovených k jeho použití ve smyslu § 17 odst. 5 zákona č. 555/1992 Sb. o vězeňské službě, a připoutání odsouzené za obě ruce zády k okenní mříži bylo používáno ve více případech jako prostředek působení na odsouzené, které se chovaly nevhodným způsobem a porušovaly stanovené povinnosti vyplývající pro ně z výkonu trestu odnětí svobody. Odvolací soud však má za to, že při použití takto intenzivního donucujícího prostředku bylo namístě plně

respektovat všechny podmínky stanovené zákonem, a v konkrétní situaci (...) tyto podmínky beze zbytku splněny nebyly“. V bodě 163 doplňuje, že „*k použití donucovacího prostředku vůči poškozené A. B. došlo bez splnění zákonem stanovených podmínek za využití nepřiměřeně širokého, mimořádně extenzivního výkladu toho, co podřazovali příslušníci vězeňské služby v dané věznici pod pojem agresivní chování, a zmíněný donucovací prostředek nadužívali k tzv. zklidnění odsouzených, zřejmě tedy jako určitý fyzický trest, který měl přimět odsouzené k tomu, aby zanechaly nevhodného chování do budoucna“.* V bodě 166 a 167 k této otázce uzavírá, že obžalovaní „*postupovali bez náležitého respektování povinností příslušníka vězeňské služby zakotvených v § 6 odst. 1, odst. 2 zákona 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a k připoutání poškozené k okenní mříži přistoupili nad rámec podmínek vymezených v § 17 odst. 5 uvedeného zákona, (...) Povaha předchozího jednání poškozené totiž rozhodně nevyžadovala, aby na cele, kde zůstala sama a nemohla nikoho dalšího ohrozit, musela být připoutána za obě ruce“.*

23. Z uvedených závěrů vyplývá, že krajský soud, aniž by to výslovně uvedl, považoval naplnění znaku objektivní stránky daného trestného činu za prokázané. Pro úplnost lze uvést, že rozsudkem okresního soudu byli obžalovaní uznáni vinnými ze spáchání zločinu zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 písm. a) a odst. 2 písm. e) trestního zákoníku. Toho se dopustí „*úřední osoba, která v úmyslu způsobit jinému škodu nebo jinou závažnou újmu anebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch vykonává svou pravomoc způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu“* a „*spáchá-li takový čin zneužívaje bezbrannosti, závislosti, tísně, rozumové slabosti nebo nezkušenosti jiného“.* Oba soudy dospěly k jednoznačnému závěru, že obžalovaní jednali vůči stěžovateli v rozporu s jednoznačně znějícími ustanoveními zákona o vězeňské službě. Ústavní soud neshledal v žádné části odůvodnění napadených rozhodnutí úvahu, která by závěr o naplnění objektivní stránky trestného činu zpochybňovala. Ústavní soud proto z těchto skutkových závěrů dále vycházel.

24. Ve vztahu k obsahu výroků napadeného rozhodnutí (tedy zproštění obžaloby a postoupení věci) se Ústavnímu soudu jeví klíčový závěr v bodě 165 odůvodnění, podle kterého krajský soud „*dovodil, že u obžalovaných nelze s jistotou a bez pochybností dovodit povědomí o protiprávnosti a nezákonném postupu, tedy ani naplnění subjektivní stránky nezbytné pro posouzení jednání jako trestného činu“.* Tento závěr navazuje na předchozí úvahy soudu ohledně atmosféry ve věznici a náhledu vedení a kolegů na jednání obžalovaných.

25. Provedené důkazy (zejména výpověď ředitelky věznice) vyhodnotil soud tak, že „*připoutání k pevnému předmětu bylo vnímáno jako vhodný prostředek ke zklidnění rozrušených a nevhodně se chovajících odsouzených, a to bez ohledu na to, jak byly podmínky pro jeho použití stanoveny v zákoně č. 555/1992 Sb. Obžalovaní poukázali na to, že existovala celá řada případů, kdy došlo k použití zmíněného donucovacího prostředku vůči jiným odsouzeným i z relativně méně vážných důvodů (...) a na jeho použití nebylo ze strany nadřízených shledáno nic nevhodného. Proto považovali i obžalovaní svůj postup za standardní a schvalovaný či vyžadovaný vedením věznice“* (bod 159). Situaci jako výjimečnou nebraly zjevně ani odsouzené, které se na místě pohybovaly (bod 160). Neexistoval přesný pokyn k použití tohoto donucovacího prostředku a jeho použití „*za obdobných okolností v případě nevhodného chování poškozené podřaditelného pod velmi široce vykládaný pojem agresivního chování byl považován za vhodný a i ze strany vedení byl akceptován jako správný“* (bod 161). Ani zjevné překročení zákona (připoutání stěžovatelky nad limit 2 hodin)

nepředstavovalo postup, který by byl „*ve věznici pokládán za výjimečný a i takovéto opakované připoutání v podstatě vedení věznice schvalovalo v případech, kdy nedošlo ke zklidnění odsouzené na požadovanou míru*“ (bod 162). Podle soudu nešlo u obžalovaných „*o postup, který by se vymykal řešení podobných situací a užívání tohoto donucovacího prostředku s vědomím vedení Věznice V. v jiných případech*“ (bod 166). V těchto jiných případech nedošlo podle soudu nikdy ani k zahájení trestního stíhání, nýbrž maximálně ke kázeňskému řízení, protože je namístě rozhodnout obdobně o jednání obžalovaných.

26. K uvedeným závěrům a úvahám Ústavní soud v první řadě uvádí, že neposkytují zřejmou, srozumitelnou a akceptovatelnou oporu pro konstatování, že nebyla naplněna subjektivní stránka trestného činu. Krajský soud jinými slovy zpochybnil zavinění obžalovaných příslušníků vězeňské služby s odkazem na to, že se stejného protiprávního jednání vůči osobám ve výkonu trestu dopouštělo běžně více jejich kolegů a vedení věznice jejich postup aprobovalo. Tento argumentační postup je ve vztahu k povaze protiprávního jednání (mučení) a k osobám obžalovaných (příslušníci vězeňské služby ve služebním poměru) zcela nepřijatelný.

27. Zvolené slovní spojení, podle něž „*nelze dovodit povědomí o protiprávnosti a nezákonném postupu*“, jakož i úvahy o absenci subjektivní stránky (zavinění), má podle Ústavního soudu nejbližší k normativní úpravě tzv. právního omylu. Ten je na zákonné úrovni definován v § 19 trestního zákoníku, podle jehož prvního odstavce platí, že „*kdo při spáchání trestného činu neví, že jeho čin je protiprávní, nejedná zaviněně, nemohl-li se omylu vyvarovat*“. Podrobněji pak v druhém odstavci stanoví, že „*omylu bylo možno se vyvarovat, pokud povinnost seznámit se s příslušnou právní úpravou vyplývala pro pachatele ze zákona nebo jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy, z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce, anebo mohl-li pachatel protiprávnost činu rozpoznat bez zřejmých obtíží*“. Toto legislativní vymezení doplňuje bohatá judikatorní a doktrinálně akademická činnost (viz např. obsáhlý popis právního omylu v trestním právu v ŠČERBA, Filip. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Svazek 1, § 1 až 204. Beckova edice Komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2020, str. 291 až 318). Vzhledem k tomu, že aplikace právního omylu představuje výjimku z obecného uplatňování trestní odpovědnosti, je z hlediska právní jistoty a dále též s ohledem na ústavní práva obětí zcela nezbytné závěr o naplnění podmínek pro aplikaci § 19 trestního zákoníku podrobně odůvodnit. Ústavní soud si je vědom, že existují různé přístupy k právnímu omylu s ohledem na legislativní konstrukci určité skutkové podstaty (např. u tzv. blanketních skutkových podstat). Výběr a odůvodnění konkrétního postupu jsou povinností orgánů činných v trestním řízení. Tuto povinnost však krajský soud v dané věci nesplnil.

28. Ani s přihlédnutím ke kontextu dané věci není zřejmé, jak by u obžalovaných mohly být splněny podmínky pro aplikaci uvedeného ustanovení. Nejen, že z napadených rozhodnutí nevyplývají žádné překážky, bránící obžalovaným seznámit se s příslušnou právní úpravou, ale zejména se daného jednání obžalovaní dopustili ve specifickém postavení příslušníků ve služebním poměru podle zákona č. 361/2003 Sb., s nímž je spojená zvláštní povinnost seznámit se se všemi relevantními právními předpisy (a poté je pochopitelně dodržovat).

29. Z napadeného rozhodnutí nevyplývá, že by krajský soud případně své závěry založil na jiném důvodu nenaplnění znaku subjektivní stránky trestného činu. Toto pochybení

krajského soudu dosahuje z hlediska zásahu do stěžovatelčina práva na fyzickou integritu a ochranu před mučením a nelidským a ponižujícím zacházením (podle čl. 7 Listiny a čl. 3 Úmluvy) takové intenzity, že je nezbytné napadený rozsudek zrušit a věc vrátit krajskému soudu k novému posouzení.

30. K postupu krajského soudu ve znovuootevřeném řízení považuje Ústavní soud za nutné zdůraznit další ústavněprávní aspekt dané věci. Popsaného jednání se obžalovaní dopustili jako vykonavatelé státní moci vůči osobě zbavené osobní svobody téměř v maximální možné míře. Veškeré právní předpisy upravující způsoby omezení osobní svobody, ústavními a mezinárodními závazky státu počínaje, až po konkrétní pokyny vedoucích představitelů státních institucí, slouží primárně jako štít proti neomezenému uplatňování fyzické moci, byť svévolně opřenému o rádoby chvályhodné důvody. Závěr krajského soudu, podle něhož se u obžalovaných nepodařila prokázat vědomost o protiprávnosti jejich jednání, popírá mimo jiné linii vyjádření některých obžalovaných, vyjadřujících kritiku ohledně nesmyslnosti a nefunkčnosti právními předpisy stanovených postupů. Jako občané demokratického právního státu mají obžalovaní nezpochybnitelné právo nesouhlasit s legislativní činností orgánů zákonodárné a výkonné moci. Dokonce mají i právo jejich činnost ve vymezených hranicích veřejně kritizovat. Změny této legislativy se však v právním státě mohou jako všichni občané domoci pouze právem stanovenými postupy. Takový nesouhlas jim však nedává ani jako občanům a už vůbec nikoliv jako vykonavatelům moci právního státu ve služebním poměru jakýkoliv nárok k porušování legitimně stanoveného systému právních norem. Jedním ze základních rysů právního státu je, že jsou to přede všemi právě představitelé státu, kteří dodržují právní předpisy, a tím spíše ti, jejichž činnost významným způsobem zasahuje do lidských práv ostatních občanů. Jsou to pouze tyto právní předpisy, které takové činnosti propůjčují legitimitu (čl. 2 odst. 3 Ústavy) a oddělují ji od svévole.

31. Jak je již výše uvedeno, ospravedlněním jejich jednání by nemohlo být ani tvrzení o plnění příkazů vedení věznice (jakkoliv nic takového nebylo v případě stěžovatelky u soudu prokázáno, neboť naopak celý „systém“ byl postaven na široké a vedením podporované diskreci jednotlivých dozorců). Postup pro případ, kdy příkaz vedoucího pracovníka odporuje právním předpisům, jednoznačně upravuje § 46 zákona č. 361/2003 Sb. Ten ve druhém odstavci stanovuje postup pro případ rozkazu, který odporuje právním předpisům a ve třetím odstavci striktní zákaz vykonání rozkazu, kterým by byl zřejmě spáchán trestný čin.

32. Od právě uvedeného nelze podle Ústavního soudu odhlížet ani při výkladu trestněprávních předpisů. Rozhodovací činnost obecných soudů nemůže pro úřední osoby vykládat pravidla omezující možnost uplatnění jejich trestní odpovědnosti šířeji, než činí pro soukromé osoby. Jsou-li kupříkladu pro běžného adresáta trestního zákoníku velmi přísně stanovené podmínky právního omylu, nelze je bez zřejmých zákonných důvodů pro trestnou činnost spáchanou „ve jménu“ státu stanovovat mírněji. Podrobně popsané skutečnosti, z nichž krajský soud dovodil, že obžalovaní mohli své jednání považovat v atmosféře věznice za běžné, nemohou podle Ústavního soudu svědčit o snížené škodlivosti porušování právních předpisů, nýbrž právě naopak o systémové neúctě k jejich obsahu. Ústavní soud považuje obhajobu podobně „organizovaného“ deliktního jednání v podmínkách právního státu za nepřijatelnou. Ještě paradoxnější je taková situace právě v prostředí věznice, v němž má dojít k převýchově osob, které v minulosti prokázaly mimořádnou neúctu k právnímu řádu České republiky. Možnost pozitivního působení prostředí, v němž jsou odsouzení opakovaně přímými svědky netajeného

podněcování neúcty k jednoznačnému textu zákona, je podle Ústavního soudu vyloučená. Z tohoto pohledu zaslouží pozornost i následná rozhodnutí ředitelky věznice, kterými došlo k zastavení řízení ve věcech služebního poměru proti obžalovaným, jednak s odkazem na zrušený zprošťující rozsudek okresního soudu, a dále z důvodu, že stěžovatelka je problematickou osobou porušující předpisy a příkazy, za což byla oprávněně trestána (na rozdíl od obžalovaných).

33. Skutečnost, že nedošlo k trestnímu postihu ani vedení věznice, ani dalších dozorců je z hlediska trestní odpovědnosti obžalovaných nerozhodná, neboť nijak neovlivňuje společenskou škodlivost jejich jednání. Přísné uplatnění zásady legality není pro soud závazkem pouze na ochranu obžalovaných, nýbrž i na ochranu obětí, potažmo naplnění ochranné funkce trestního práva vůči celé společnosti. Soudy nejsou ze své povahy (čl. 4 a čl. 90 Ústavy) orgány, které by měly jakoukoliv diskreci, zda budou v souladu se zákonem aplikovat trestní předpisy.

34. Lze tedy uzavřít, že podle Ústavního soudu nelze z napadeného rozhodnutí seznat, jaké skutkové a právní důvody vedly krajský soud k vydání rozhodnutí, kterým jednoho z obžalovaných zprostil obžaloby a věc ostatních postoupil do kázeňského řízení. Tím došlo k porušení stěžovatelčina ústavního práva podle čl. 7 Listiny a čl. 3 Úmluvy. K tomu je vhodné poznamenat, že vzhledem k povaze nedostatků napadeného rozhodnutí se Ústavní soud nezabýval rozdíly mezi jednáním jednotlivých obžalovaných. To bude muset pečlivě provést krajský soud ve znovuotevřeném řízení.

35. S ohledem na výše uvedené se Ústavní soud nezabýval otázkou adhezního nároku poškozené. Nejprve je nezbytné postavit najisto otázku viny obžalovaných, od níž se teprve může odvíjet případná náhrada škody v samotném trestním řízení. Irelevantními se též stávají námitky stěžovatelčiny účasti u veřejného zasedání, které se bude opakovat.

36. Z tohoto důvodu Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti zčásti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil napadené rozhodnutí krajského soudu. V části, v níž ústavní stížnost směřovala proti rozsudku okresního soudu, Ústavní soud odmítl ústavní stížnost, jelikož nebyl k jejímu projednání příslušný podle § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat

V Brně dne 10. července 2025

Daniela Zemanová
předsedkyně senátu